

Др МИЛОРАД СТОЈИЋ

ТРИБАЛСКЕ ХУМКЕ У ДОЛИНАМА ЗАПАДНЕ МОРАВЕ И ЈУЖНЕ МОРАВЕ

Др МИЛОРАД СТОЈИЋ
УС 11000 Београд
Археолошки институт

УДК 903.5 (497.11)

Археолошка истраживања показала су да је Поморавље (слив Мораве), изузимајући само горње делове басена Западне Мораве (узводно од Овчарско-кабларске клисурс) и Јужне Мораве, област у којој се у целини одвијао развој Трибала.¹ На основу резултата истраживања вишеслојних и једнослојних насеља и затворених целина (стамбених објеката, јама, гробова), констатована су три континуална развојна периода Трибала, који су, на основу својих специфичних карактеристика, означени као: прототрибалски (приближно XIII–IX век пре н.е), ранотрибалски (VIII–VII век пре н.е) и трибалски (VI–IV век пре н.е).² Имајући у виду овакву ситуацију, може се сматрати да су сви гробови у Поморављу, под тумулима или равни, из раздобља XIII–IV век пре н.е. трибалски.

Трибалски тумули пронађени су и, делимично или у целини, испитани само у једном делу Поморавља, у басену Западне Мораве, у Новом Пазару (два) – локалитет Петрова црква, Крушевици, окућница

Јована Петровића (један), Атеници – локалитет Умке (два), Мрчајевцима – локалитет Гушавац (три), Милочају – локалитет Горело поље (десет), Љуљацима – локалитет Крчевина (два), Глободеру (преко 20).³ Случајни налази указују да се трибалски гробови под хумкама налазе на локалитетима: Лугови–Бент, у Мојсињу (пет), Пријеворско гробље, у Пријвору – на имању Милана Стефановића, у Обрвама и Питовница, у Обрвама.⁴ У Дракчићима, на локалитету Луковска ливада – Дрен, Богутовцу – на имању Раденка Страиновића, Витковцу – локалитет Брдо (имање Данила Дсбељака) и у Печеногама – на имању Александра Дсбељака, констатовани су тумули, за које нема индикација из ког периода потичу.⁵ У Страгарима је констатован тумул са гробом из доба Византије, али, пошто није у целини испитан, није јасно да ли је тај средњовековни гроб укопан, свентуално, у праисторијску хумку.⁶ Тумул израито великог пречника и висине констатован је на локалитету Величковица у Гаревни, али нема индикација из које спохе потиче.⁷ Сви ови тумули су ниски (осим тумула у Гаревни), али углавном знатног пречника. Каткад постоје педоумице – да ли за тумуле сматрати сасвим ниске, кружне насипе, над гробовима који имају конструкцију од камених плоча.⁸ Иначе, ова врста гробова одликује почетне фазе прототрибалског периода (гвоздено доба I/a-б). Та врста гробова није уврштена у овај рад. Због мале висине тумуле у Поморављу је тешко уочити. Најисточнији трибалски тумули у басену Западне Мораве су они у Глободеру.

Делимично или у целини испитани су тумули у Новом Пазару, Крушевици, Атеници, Мрчајевцима, Милочају, Љуљацима и Глободеру.⁹ Од истраживаних тумула нетакнути су били само они у Атеници, Милочају, Љуљацима и Глободеру.¹⁰ Тумули у Новом Пазару, Крушевици и Мрчајевцима су били веома оштећени подизањем цркве, земљаним радовима, односно због сахрањивања у средњем веку, док се из осталих тумула располаже случајним налазима, металним предметима или керамиком.¹¹

У погледу дистрибуције хумки Поморавље пружа следећу слику: највећи број некропола под тумулима налази се у басену Западне Мораве и оне су приближно равномерно распоређене у тој регији. У басену Јужне Мораве, пак, некропола под тумулима констатована је само на локалитету Ливаде у Тодоровцима код Лесковца.¹² У басену Велике Мораве, који је најбоље истражена регија у Поморављу, регистровано је на десетине насеља и „равних” гробова из свих периода трибалског развоја, није пронађен ни један тумул.

С обзиром да је испитан мали број хумки, не могу се утврдити неке специфичне карактеристике у њиховој конструкцији, изгледу гробова и

других објеката (спалишта, жртвеника), ритуалу сахрањивања. Хумке које су испитиване или са којих потичу случајни налази могу се релативно прецизно датовати, изузимајући оне у Обрвама.

ХУМКЕ ИЗ ПРОТОТРИБАЛСКОГ ПЕРИОДА

Хумке из прототрибалског периода (XIII–IX век пре н.е) регистроване су на локалитетима: Горело поље у Милочају и Пријеворско гробље у Пријевору.¹³ Керамика из уништених тумула у Новом Пазару указује да су оне коришћене за сахрањивање током целокупног развоја Трибала, почевши од најранијих фаза прототрибалског периода, закључно са почетном фазом трибалског периода (крај VI века пре н.е). На некрополи под тумулима Горело поље у Милочају испитана је једна хумка, висине нешто испод једног метра, у којој је пронађено пет гробова са спаљеним покојницима (пепео је стављен у урне).¹⁴ Урне су парашишког типа: благобиконичног облика са пластично наглашеним спојем конуса, у чијем се нивоу налазе вертикално бушне дршке. Постављене су на камене плоче и окружене прилозима, мањим посудама. У урне су, осим псагорелих људских костију, стављени и фрагменти посуда које су биле изложене ватри. Урне су биле поклопљене наопако окренутим судом. У центру хумке налазило се овално удубљење црно-дрвене запечене основе, димензија 3,7 x 1,2 м, на чијем су једном делу нађене карбонизирани људске кости. Аутор ископавања сматра да ово удубљење представља спалиште. У тумулу су пронађени и мањи жртвеници, на којима је вршено спаљивање жртви. Керамика из овог тумула у Милочају типична је за фазу I/a прототрибалског периода. Из једног тумула на локалитету Пријеворско гробље у Пријевору, који је засечен трасом сеоског пута, потичу фрагменти већих керамичких посуда (урни?), које су украшене канелурама, у стилу керамике из прототрибалског периода I/б у Поморављу.¹⁵

ХУМКЕ ИЗ РАНОТРИБАЛСКОГ ПЕРИОДА

Ранотрибалске (VIII–VII век пре н.е) хумке регистроване су на локалитетима Петрова црква у Новом Пазару, Пријеворско гробље у Пријевору, Ивље у Глободеру и Ливаде у Тодоровцима.¹⁶ Да су се у хумкама у Новом Пазару налазили гробови из ранотрибалске фазе, указује керамика која има исте одлике као и керамика из ранотриб-

алског периода у басену Велике Мораве.¹⁷ На локалитету Ивље у Глободеру регистровано је пркоо 20 хумки, од којих је истражена једна. Гроб из истражене хумке датовап је у период Ха Ц, по Reinesken, односно у млађу ранотрибалску фазу (II/б).¹⁸ Ово је најисточнија некропола до сада пронађена у басену Западне Мораве. Хумке са преостале две некрополе су датоване у овај период на основу случајних налаза, хумка из Пријевора на основу двопетљасте фибуле са ногом у облику беотског штита, тордираног торквеса са стањеним крајевима, гривне кружног пресека са крајсвима који се преклапају (уз заравњене крајеве налази се метопа испуњена вертикално урезаним линијама) и листоликог гвозденог копља са наглашеним ребром.¹⁹ И хумка из Тодоровца опредељена је у ранотрибалски период на основу једног случајног налаза – торквеса са Т завршецима.²⁰

ХУМКЕ ИЗ ТРИБАЛСКОГ ПЕРИОДА

Хумке из трибалског периода (VI–IV век пре н.е) идентификоване су само у басену Западне Мораве, и то на локалитетима: Петрова црква у Новом Пазару, окућници Јована Петровића у Крушевици, Умке у Атеници, Гушавац у Мрчајевцима и Крчевина у Љуљацима.²¹ Резултати истраживања хумки у Новом Пазару, Крушевици, Атеници и Љуљацима су објављени.²² Сви ови гробови под хумкама потичу од краја VI до средине V века пре н.е. Најисточније хумке из трибалског периода су оне из Љуљака. У Мрчајевцима су испитане три веома оштећене хумке (хумке: 1, 2 и 3). У хумци 1 нађено је: 85 ћилибарских перли, углавном неправилног облика, дршка суда рађеног на витлу, делови гвозденог копља и фрагменат бронзане посуде (?). По прилозима, из најбогатије хумке, хумке 2 потиче: десетак ћилибарских перли неправилног облика, пехар рађен руком на тролисној нози, делови више пехара грчких форми рађених на грнчарском колу, плитка полулоптаста посуда рађена руком са хоризонтално постављеном дршком (као код киликса или скифоса), која је на ободу и дршци богато украшена, комад сребрне жице (фрагменат двојне игле?), стаклене перле са окцима и бронзана перла. У трећој хумци пронађен је велики брус од стеатита, стаклена перла и комади дебљег гвозденог лима (оплата дрвеног сандука?).²³ У једној хумци констатован је правоугаони простор прекривен великим облацима, који подсећа на сличну конструкцију у Атеници.²⁴

Трибалске хумке евидентиране су у свим деловима басена Западне Мораве, низводно од Овчарско-кабларске клисуре, у долини Западне

Мораве, у долини Ибра низводно од ушћа Рашке и у долини Рашке. Међу испитаним хумкама највећи број – осам потиче из трибалског периода. Из ранотрибалског периода је шест хумки, а из прототрибалског – три. Прототрибалске хумке су из зоне басена Западне Мораве ближе Овчарско-кабларској клисури, док су хумке из ранотрибалског и трибалског периода распоређене по читавом басену ове реке.

Хумке из трибалског периода много су богатије, по прилозима, него оне из старијих периода развоја Трибала (ранотрибалског и прототрибалског). Хумке из Новог Пазара, Крушевице и Атенице потичу из сразмерно кратког раздобља, од краја VI до средине V века пре н.е, а толико су богате скупоченим прилозима да су уврштене у категорију такозваних кнежевских гробова. Интересантно је, међутим, да су ове „кнежевске” хумке распоређене дуж западне трибалске границе, према Илирима. Занимљиво је да се хумке високих илирских достојанственика налазе у непосредној близини ових трибалских и да су, такође, распоређене дуж исте границе, али са њене супротне стране.³⁵ „Кнежевске” хумке се издвајају од осталих трибалских хумки не само по богатству скупочених прилога, већ и по величини, конструкцији, а неке, као на пример, кнежева хумка у Атеници садржавала је сложени, монументални, жртвеник или храм, који је служио у ритуалу сахрањивања.

У радовима посвећеним проблематици тумула у Поморављу више пажње је било посвећено конструкцији, прилозима и датовању негo ритуалу сахрањивања и утврђивању њихове етничке припадности пити пак таквим питањима као што је дистрибуција кнежевских гробова с краја VI и почетка V века пре н.е или трагању за објашњењем због чега се ови тумули из раздобља XIII – V век пре н.е налазе углавном на територији на којој је сахрањивање под тумулима карактеристично за све претходне периоде металног доба (неолит и бронзано доба).³⁶ Због малог броја испитаних тумула из прототрибалског и ранотрибалског периода, не може се много рећи о овим проблемима. Много више могућности за целовиту интерпретацију пружају тумули из трибалског периода.

Иако је број испитаних тумула из прототрибалског и ранотрибалског периода мали, археолошка грађа која је у њима пронађена указује да те хумке припадају Трибалима, из најстаријих периода њиховог развоја. Наиме, керамика, а и други налази, из тих тумула има блиске аналогije у керамици са истоврсмених трибалских насеља, и у долинама Западне Мораве и Јужне Мораве, и у другим деловима Балканског полуострва који су били насељени Трибалима (басен Велике Мораве, источна Србија, северозападна Бугарска, српско Подунавље). На пример, керамика из најстаријег периода трибалског развоја на овом

подручју има директне аналогije у кавелованој керамици и оној параћинског типа која одликује прототрибалске периоде I/а и I/б у басену Велике Мораве.²⁷ Иста је ситуација и са керамиком из ранотрибалских тумула.

Резултати испитивања тумула из трибалског периода пружају много више информација у односу на хумке из ранијих периода трибалског развоја. Керамика рађена руком из ових тумула (Атенице, Мрчајеваца, Новог Пазара, Љуљака) има аналогije у керамици са трибалских насеља и некропола у долини Велике Мораве, области за коју се на основу историјских извора зна да је у VI и V веку сигурно припадала Трибалима.²⁸ И док керамика рађена руком из гробова под хумкама указује на етничку припадност сахрањених, као и то коме су припадале долине Рашке, Ибра (низводно од ушћа Рашке) и долина Западне Мораве, дистрибуција веома богатих хумки наговештава изузетно значајну улогу трибалских заједница дуж границе са Илирима, првенствено у заштити западне границе територије овог централнобалканског народа. Наиме, све до сада пронађене кнежевске хумке (Нови Пазар, Крушевица, Атеница) налазе се, не само покрај границе са Илирима, већ и у близини стратешки најзначајнијих места, важних за одбрану своје територије. Имајући у виду ове чињенице, изузетно богатство у тим хумкама повезано је, највероватније, са војном, односно граничарском улогом трибалских заједница на крајњем западу своје територије.

У прототрибалском и ранотрибалском периоду, граница између Трибала и Илира протезала се знатно западније од линије Маљен – Овчар – Каблар – Јелица – Чемерно – Радочело – Голија, чак се ширила и на леву обалу Лима (басен Поблаћнице).²⁹ Наиме, археолошки материјал, првенствено керамика са насеља у том делу западне Србије из раздобља XIII – VII век, има исте одлике као и керамика из Поморавља и осталих несумњиво трибалских подручја.³⁰ У VII веку пре н.е прекинут је живот на свим тим насељима и никада више није обновљен.³¹ Од VI века пре н.е. на том, некада трибалском подручју развијала се једна типична илирска култура, коју репрезентују гробови под хумкама, међу којима има и кнежевских, истовремених онима у најзападнијим деловима трибалске територије.³²

Очигледно да је илирски продор према истоку, који је за последицу имао трајно заузимање извесних трибалских територија у западној Србији, приморао Трибале да се војнички добро организују у тој новој граничној зони како би спречили даљи продор Илира према истоку. Извесно је, да су због своје нове улоге трибалске заједнице у долини Рашке, Ибра и у зони непосредно уз Овчарско-кабларску клисуру,

стекле извесне привилегије у расподели добара и да су се највиши друштвени слојеви (племенска, родовска и војна аристократија, свештенство) нагло обогатили, не само унутрашњом расподелом, већ и пљачком и трговином. Да је исти механизам друштвеног развоја трајао и са друге стране границе, код Илира, указују кнежевски гробови типа Пилатовићи, тик уз ту границу.³³ Богати гробни налази одликују и најисточније трибалске заједнице (Рогозен и други), у нешто каснијем раздобљу, што указује да су исти фактори одлучивали у друштвеном развоју, на целокупној трибалској територији, у њиховом последњем периоду развоја.

Војна кола и оружје скитског типа из ових гробова на најзападнијем делу трибалске територије указују да је овај централнобалкански народ пратио и усвајао новине ратне технике, у којој су, у то време, у варварском свету предњачили Скити, како би се одбранили од непријатеља, чак када су те територије биле веома удаљене од тих занатских центара.³⁴ Свакако да су ове трибалске заједнице са претежно војном улогом искористиле свој положај најмоћније унутар шире заједнице. Највероватније да је свој привилегован статус овај друштвени слој желео да задржи чак и у условима када је престала непријатељска опасност са запада, што је свакако допринело унутрашњим тензијама како између појединих друштвених слојева тако и међу различитим деловима трибалске територије, оних дуж граница са онима у унутрашњости трибалске територије. Свакако да је и то допринело нагом опадању моћи, ових до скоро најпросперитетнијих трибалских заједница.

У Поморављу пису регистровани гробови из раздобља од средине V века пре н.е. до краја IV века пре н.е. било под хумкама, било „равни”, а трибалска насеља из истог раздобља су малобројна и сиромашна. Једино су у горњем току Јужне Мораве свидентирана утврђена насеља (и некрополе) из IV века пре н.е, која имају грчки карактер.³⁵ Могуће је, као што су Трибали према својим западним, илирским суседима своју границу, између осталог, обележили кнежевским гробовима под хумкама, да су, нешто касније, на сличан начин поступили и према својим далеко цивилизованијим и војнички опаснијим јужним суседима, подижући репрезентативна утврђења у грчком стилу, усвојивши, истовремено, и друге садржаје грчке културе. Несумњиво би то био крајњи резултат друштвене диференцијације трибалског друштва, који је започео у наведеном правцу још у VI веку пре н.е. увозом и имитацијом производа из грчког света (што је документовано у трибалским тумулима у басену Западне Мораве), а окончан, на трибалским територијама које су том свету географски најближе (горњи део басена Јужне Мораве), високим степеном хеленизације у IV веку пре н.е.

Може се закључити да су се, у време велике напетости у односима са Илирима, трибалске заједнице на крајњем западу своје територије највише развиле (што се јасно види на примеру кнежевских гробова). Касније, када је ова напетост смањена, ове трибалске заједнице несумњиво су изгубиле ранију улогу, а самим тим и своју војну и материјалну моћ. Нешто се слично догодило у непосредном западном суседству, код Илира, где је такође дошло до сличног ретроградног процеса. Много значајнију улогу добиле су оне области Трибала које су се налазиле у близини Македоније, грчких колонија на егејској трачкој обали, етнички сродних Меза и суседних трачких народа (Одриза и других), што потврђују оставе скуповних предмета у северозападној Бугарској или утврђења и некрополе хеленског типа у горњем току Јужне Мораве и Кумановској и Скопској котлини. Налази скуповних предмета попут оних из Рогозна и утврђења типа Кршевица сада обележавају контактну зону са најактивнијим суседима и другим ближим народима, као што су то раније, од краја VI до средине V века пре н.е, означавали кнежевски гробови на тада, за Трибале, најпроблематичнијој граници (са Илирима).

ЗАКЉУЧАК

1. Трибалски тумули у Поморављу регистровани су у целом басену Западне Мораве (низводно од Овчарско-кабларске клисуре) и у горњој половини басена Јужне Мораве и карактеришу све развојне ерије овог народа у тим деловима Поморавља.

2. Дистрибуција трибалских тумула у Поморављу указује на пресудну улогу локалних традиција у начину сахрањивања, будући да се хумке овог централнобалканског народа налазе искључиво на подручјима која су у неолиту и бронзано доба окарактерисана истим начином сахрањивања.

3. У басену Велике Мораве и доњој половини басена Јужне Мораве нису регистроване хумке; ова врста гробова, иначе, није практикована у тим регијама ни у претходним периодима металног доба, у неолиту и бронзано доба.

4. Тумули са богатим прилозима у Поморављу – такозване кнежевске хумке – одликују пограничну зону са Илирима.

5. Кнежевске хумке потичу из релативно кратког раздобља (крај VI и прва половина V века пре н.е), време након заузимања најзападнијих трибалских подручја (западно од Овчарско-кабларске клисуре) од стране Илира у VII или на почетку VI века пре н.е.

6. С обзиром на распоред, кнежевске хумке из поменутог раздобља могу се сматрати и својеврсним ознакама трибалске границе.

7. Извесно је да су кнежевске и ратничке хумке, осим као места за сахрану, служиле и као објекти за различите културне радње у циљу демор- тализације и деификације покојника, заштите од непријатеља и благо- стања своје заједнице, неговање војничког култа, на шта упућују прилози, жртвеници и остале конструкције у њима.

НАПОМЕНЕ

1. М. Стојић, „Гвоздено доба у басену Велике Мораве”, Београд – Светозарево, 1986, 100 – 103; Исти, Early iron age in the Pomoravlje, каталог изложбе, Masters of Silver, Београд, 1990, 89 – 100; Исти и група аутора, „Праисторијски метал Поморавља”, Београд, 1992, 11 – 12; Исти, Etendue, chronologie et interpretation de la ceramique tremblee sur la Peninsule balkanique et la region danubienne moyenne, Banatica, 12, Resita, 1993, 163 – 167; Исти, Le bassin de la Morava entre 1200 et 700 avant J. C., Материјали међународног симпозијума The early hallstatt period (1200 – 700 B.C.) in south-eastern Europe, Alba Iulia, 1994, 219–227.

2. М. Стојић, Early iron age in the Pomoravlje, каталог изложбе Господари сребра (Masters of Silver), Београд, 1992, 90; Исти, Le bassin de la Morava entre 1200 et 700 avant J.C., Материјали међународног симпозијума, Alba Iulia, 1994, 226; Исти, „Басен Јужне Мораве у ранотрибалском периоду,” Симпозијум „Културе гвозденог доба југословенског Подунавља,” Београд, 1994, 91.

3. Ђ. Мано-Зиси – Љ. Поповић, „Нови Пазар, илирско-грчки налаз”, Београд, 1969; А. Јуришић, „Праисторијски слој Петрове цркве код Новог Пазара”, „Саопштења”, VIII, Београд, 1969, 35-50; М. Стојић, „Керамика из гвозденог доба рађена руком у басену Западне Мораве изводно од Овчарско-кабларске клисуре,” Зборник радова Народног музеја, XXII – XXIII, Чачак, 1993, 10–12; М. Ђукњић – Б. Јовановић, „Илирска кнежевска некропола у Атеници”, Чачак, 1966; Д. Срејовић – О. Вукадин, „Благо из Кршевице”, „Рашка баштина,” 3, Краљево, 1988, 7–13; Д. Срејовић, „Трибалски гробови у Љуљанима,” „Старинар,” XL–XLI, 1989/1990, Београд, 1991, 141–152; А. Палавестра, А. Vankoff, F. Winter, „Хумка из старијег гвозденог доба у Глободеру код Крушевца,” „Гласник,” 6, Београд, 1990, 84–91.

4. На подацима захваљујем се Лидији Никитовић, кустосу Народног музеја у Чачку и Вери Богосављевић, кустосу Народног музеја у Краљеву.

5. Из документације Завода за заштиту споменика културе из Краљева.

6. На подацима захваљујем се С. Станковићу, научном сараднику Одсеља за археологију Филозофског факултета у Београду.

7. Тумул је констатован приликом рекогносцирања Н. Тасића и Б. Јовановића, 1992.

8. Такви гробови карактеристични су за фазе Ia-b прототрибалског периода у басену Велике Мораве (Доње Штипље, Рајкинац и други).

9. Видети напомена 1.

10. Ibid.

11. Ibid.

12. С. Ерцеговић-Павловић – Д. Костић, „Археолошки споменици и налазишта лесковачког краја”, Београд, 1988, 24.
13. Видети напомену 1.
14. Подци преузети из документације Обреније Вукадин, која се чува у Народном музеју у Краљеву.
15. Рскогносцирање Лидије Никитовић и аутора овог рада 1994.
16. Метални предмети на локалитету Пријеворско гробље у Пријевору пронађени су приликом скорашњих сахрана; А. Палавестра, А. Bankoff, F. Winter, Ibid: С. Ерцеговић-Павловић – Д. Костић.
17. М. Стојић, „Керамика из гвозденог доба рађена руком у басену Западне Мораве низводно од Овчарско-кабларске клисуре”, 10-12.
18. А. Палавестра, А. Bankoff, F. Winter, Ibid.
19. Материјал ми је познат из аутопсије.
20. С. Ерцеговић-Павловић – Д. Костић, Ibid.
21. Видети напомену 1.
22. Ibid.
23. Материјал ми је познат из аутопсије.
24. На податку се захваљујем Лидије Никитовић.
25. М. Зотовић, „Археолошки и етнички проблеми бронзаног и гвозденог доба западне Србије,” Београд, 1985, 88-100.
26. М. Лазић, „Топографија и типологија праисторијских тумула у Србији и Црној Гори,” Београд 1989.
27. М. Стојић, „Гвоздено доба у басену Велике Мораве”, Београд – Светозарево, 1986, 33-42, Т.И – В.
28. Ibid, 81-82, Т. XIII; Исти, „Керамика из гвозденог доба рађена руком у басену Западне Мораве низводно од Овчарско-кабларске клисуре”, 18-19; Т. II/1-4, 24-25; X с р. IV, 49; F. Parazoglu, „Srednjobalkanska plemena u predrimsko doba”, Sarajevo, 1969, 47-48.
29. М. Стојић, „Керамика са насеља из старијег гвозденог доба у западној Србији”, материјали симпозијума, у штампи.
30. Ibid.
31. Ibid.
32. М. Зотовић, Ibid, 8-100.
33. Ibid.
34. М. Ђукчић – Б. Јовановић, Ibid, 18, 29-30.
35. Др И. Микулчић – М. Јовановић, „Хеленистички опидум из Кршевице код Врања,” Врањски гласник, књ. IV, Врање, 1968, 355-372”.

TUMULI DES TRIBALLES DANS LES VALLÉES DE LA MORAVA DE L'OUEST ET DE LA MORAVA DU SUD

Les tumuli des Triballes dans le bassin de la Morava ont été enregistrés dans tout le bassin de la Morava de l'Ouest en aval du défilé d'Ovtchar-Kablar, ainsi que dans la partie haute du bassin de la Morava du Sud et ils caractérisent toutes les périodes de développement de ce peuple dans les parties susmentionnées du bassin de la Morava.

La distribution des tumuli des Triballes dans le bassin de la Morava révèle le rôle décisif des traditions locales quant au mode d'ensevelissement, étant donné que tous les tumuli de ce peuple du centre des Balkans se trouvent exclusivement sur les territoires qui, du néolithique tardif et à l'âge du bronze, pratiquaient le même mode d'ensevelissement.

Dans le bassin de la Morava et dans la partie basse de la Morava du Sud ce genre de tumuli n'a pas été enregistré: ce mode d'ensevelissement n'avait pas été pratiqué dans les périodes précédentes non plus, ni au néolithique tardif, ni à l'âge du bronze.

Les tumuli garnis de riches objets funéraires dans le bassin de la Morava, appelés tumuli princiers, sont caractéristiques de la zone située à la frontière des régions illyriennes.

Les tumuli princiers remontent à une époque relativement brève (fin du VIe siècle et la première moitié du Ve avant notre ère), qui suivit l'occupation des régions les plus occidentales des Triballes (à l'ouest du défilé Ovtchar-Kablar) par les Illyriens au VIIe siècle ou au début du VIe avant notre ère.

Étant donné leur distribution, les tumulus princiers de l'époque en question peuvent être considérés comme une sorte de signes marquant les frontières des Triballes.

Il est certain que les tumuli princiers et ceux des guerriers avaient servi non seulement de Tombes, mais aussi de lieux culturels ayant pour but la „démortalisation” et la déification du défunt, la protection contre l'ennemi, le bien-être de la communauté, la vénération des militaires. C'est ce qui est suggéré par les objets funéraires, les autels et autres constructions dans les tumuli.-

Milorad Stojić